

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-79.1-21>
УДК 811.111'373.72

Яворська Ю.Д.
Комунальний заклад вищої освіти
«Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»

СТІЙКІСТЬ ЯК ПРОЯВ ВІДНОСНОЇ ЗАВЕРШЕНОСТІ СЕМІОЛОГІЧНИХ ПРОЦЕСІВ, ЩО ПРОТІКАЮТЬ У ІДІОМАТИЧНИХ ІНТЕНСИФІКАТОРАХ

Анотація. Досліджено теоретичні питання самостійності структури і значення ідіоматичних інтенсифікаторів. На основі прикладів були розглянуті проблеми нарізнооформленості, стійкості та вклинювань. За допомогою цих трьох явищ, можна зробити висновок, що головною семантичною характеристикою ідіоматичних інтенсифікаторів є їх інтенсивність. Категорія інтенсивності позначає наближену кількісну оцінку якості і є приватним проявом категорії кількості, а саме тієї її сторони, що характеризується як невизначена кількість. Інтенсивність є кількісна міра оцінки якості, мірою експлікативності та показником змісту комунікації. Для вираження інтенсивності у мові використовуються різноманітні засоби, що представляють такі рівнетвірні дисципліни, як фонетика, морфологія, лексикологія й синтаксис. Особливе місце у дослідженнях, присвячених засобам вираження категорії інтенсивності, приділяється вивченню лексичних засобів інтенсифікації, тому що саме цей рівень мови охоплює найбільшу кількість одиниць. Нарешті, є ряд досліджень присвячених фразеологічному способу посилення. Переважна більшість ідіоматичних інтенсифікаторів демонструє обмеження на утворення варіантів або стійкість лексичного складу. Варіанти виявлені лише в деяких ідіоматичних інтенсифікаторах. Головним аспектом розвитку ідіоматичних інтенсифікаторів як ідіоматичного знака є прагматичний аспект, матеріальним вираженням якого у ідіоматичній конфігурації є сукупна іллокутивна сила контексту ідіоматичного інтенсифікатора.

Ключові слова: ідіоматичний інтенсифікатор, фразеологічна одиниця, експресивність, інтенсивність, трансформація.

Iavorska Iuliia
Communal Higher Education Institution
«Vinnitsia Humanities Pedagogical College»

PERSISTENCE AS AN EXPRESSION OF COMPLETENESS SEMIOLOGICAL PROCESSES THAT TAKE PLACE IN IDIOMATIC INTENSIFIERS

Summary. The theoretical aspects of separate structure and meaning of idiomatic intensifiers were investigated in this article. Special structure of syntax, persistence and wedging were considered basing itself on the examples. Using these three phenomena we can infer that the main semantic characteristic of idiomatic intensifiers is intensity. The category of intensity indicates an approximate quantitative assessment of quality and it is a private manifestation of the quantity category, in particular of that in its side, which is characterized as an indefinite quantity. Intensity is a quantitative measure of quality assessment, a measure of explicitness, and an indicator of the content of communication. There are a lot of various means that are used to express intensity in language, representing such level-playing disciplines as phonetics, morphology, lexicology, and syntax. A special place in the exploration of these phenomena is devoted to the means of expressing the category of intensity, and it is given to the consideration of lexical means of intensification, because it is this level of language that covers the largest number of units. Finally, there are a number of studies devoted to phraseological amplification. The conception of stability of a phraseological idiomatic unit is the basis of the phraseological theory of Kunin, who considered it as a complex phenomenon, which includes five micro-levels and these levels together give a general measure of the stability of a phraseological unit: stability of using these phraseological units; stability at the structural-semantic level; stability of completely or partially reconsiderated value; stability of lexical composition; syntactic stability. The vast majority of idiomatic intensifiers exhibit limitations on variant formation or lexical stability. The variants are found only in some idiomatic intensifiers. The main aspect of the development of idiomatic intensifiers as an idiomatic sign is the pragmatic aspect, the material expression of which in the idiomatic configuration is the aggregate illocutionary power of the context of the idiomatic intensifier.

Keywords: idiomatic intensifier, phraseological unit, expressiveness, intensity, transformation.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день у лінгвістиці відсутня концептуальна єдність у використанні терміну інтенсивність. Відправним положенням більшості робіт з даної проблеми є співвіднесеність поняття інтенсивності з поняттям кількості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання використання і формування ідіоматичних інтенсифікаторів в освітньому процесі досліджені у працях Ю. Фещенко, Ю. Стефанишин, Н. Зубець. Особливості використання ідіоматичних інтенсифікаторів охарактеризовано О. Татаровською, О. Тараненко, В. Віденовим, Л. Скворцовим.

Ідея кількісних градацій підкреслюється І.І. Сущинським, який визначає посилення – як семантичну категорію, що відбиває певну частину об'єктивно існуючих кількісних градацій. Категорія інтенсивності позначає наближену кількісну оцінку якості і є приватним проявом категорії кількості, а саме тієї її сторони, що характеризується як недискретна (невизначена) кількість. І.І. Туранський визначає категорію інтенсивності як семантичну категорію, в основі якої лежить поняття градації кількості в широкому сенсі цього слова. Інтенсивність є кількісна міра оцінки якості, мірою експлікативності

та показником змісту комунікації [1, с. 7]. У всіх випадках мова йде про міру кількості. Е. Сепір підкреслює первинність інтенсивності як категорії, що виражає приблизну кількість, оскільки градування як психологічний процес передує виміру і рахуванню [2, с. 43].

Виокремлення мети та основних засад дослідження. Питання використання ідіоматичних інтенсифікаторів є недостатньо введеним в лексичну та граматичну сферу спілкування. Метою даної статті є з'ясувати вираження інтенсифікації за допомогою ідіом та фразеологічних одиниць.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виходячи з того, що експресивність є ознакою, властивістю тексту, а інтенсивність – ознакою ознаки, його характеристикою, І.І. Туранський доходить висновку про те, що між цими поняттями існують не інклюзивні, не причинно-наслідкові, а інгерентні відносини. Оскільки в природі будь-який предмет характеризується розмірами і, оскільки не існує якості поза кількістю, так і в мовленнєвій діяльності експресивність – це якісна сторона мовлення, а інтенсивність – кількісна характеристика якості, тобто експресивності. Про наявність експресивності неможливо говорити без звернення до її кількісних характеристик, тобто інтенсивності. У своїй сукупності і сам факт експресивності і її кількісні характеристики (тобто інтенсивність) створюють певний прагматичний ефект [1, с. 20].

Для вираження інтенсивності у мові використовуються різноманітні засоби, що представляють такі рівнетвірні дисципліни, як фонетика, морфологія, лексикологія й синтаксис. Особливе місце у дослідженнях, присвячених засобам вираження категорії інтенсивності, приділяється вивченню лексичних засобів інтенсифікації, тому що саме цей рівень мови охоплює найбільшу кількість одиниць. Нарешті, є ряд досліджень присвячених фразеологічному способу посилення.

Поняття стійкості фразеологічної ідіоматичної одиниці є основою фразеологічної теорії О.В. Куніна, який розглядав її як комплексне явище, що включає п'ять мікрорівнів і, які дають разом загальний показник стійкості фразеологічної одиниці: стійкість вживання; стійкість на структурно-семантичному рівні; стійкість цілком або частково переосмисленого значення; стійкість лексичного складу; синтаксична стійкість. Таким чином, «фразеологічна стійкість – це обсяг інваріантності, властивий різним аспектам фразеологічної одиниці, який обумовлює їх відтворюваність у готовому вигляді і тотожність при всіх узуальних і оказіональних змінах» [3, с. 46].

А.Н. Баранов і Д.О. Добровольський під стійкістю розуміють фіксованість в узусі словосполучення, його узуалізацію [4]. У стійкості вони виділяють структурний аспект і аспект узуальний. Перший характеризує вираз з погляду його внутрішньої будови (обмеження на трансформації, дефектність парадигми тощо). Узуальний аспект відноситься до сприйняття виразу мовним соціумом – до відчуття частоті повторюваності виразу в мовленні різних носіїв мови. На думку А.Н. Баранова і Д.О. Добровольського, стійкість можна представити у вигляді таких окремих параметрів, як: обмеження на утворення варіантів; регулярність vs. дефектність парадигми; наявність vs. відсутність синтаксичної про-

никності. Розглянемо застосування кожного з цих параметрів при аналізі стійкості ідіоматичних інтенсифікаторів і спробуємо вивести загальний показник стійкості, що у свою чергу, впливає на формування знакової надлишковості – необхідної для мовного знака характеристики.

Абсолютна більшість ідіоматичних інтенсифікаторів демонструє обмеження на утворення варіантів або стійкість лексичного складу. Варіанти виявлені лише в деяких ідіоматичних інтенсифікаторах, наприклад: *like a clock, like one o'clock* або *like clockwork* – охоче, точно, пунктуально, дуже швидко; *I'll eat my hat* або *I'll eat my boots* – голову даю на відсікання, як пити дати...; *like a house on fire* або *like a house a fire* – дуже швидко. Наприклад:

1. The Harlan girl was talking *like a house afire*, and I think she was telling me the truth [5].

2. And I'll bet you'll learn Italian *like a house on fire* [6].

3. "Toads are valuable animals", answers Jane. "They eat the snails *like one o'clock*" [6].

4. He would have tortured my poor toes ... and made them move *like clockwork* in musical obedience [7].

5. That date was written with a fountain pen or *I'll eat my boots* [6].

6. If it wasn't your brother who stole it, *I'll eat my hat* [7].

Фразеологічні ідіоматичні інтенсифікатори обмежені не лише в утворенні варіантів, а також і в межах своєї парадигми (морфологічна стійкість за О.В. Куніним). Будь-який ідіоматичний інтенсифікатор є обмеженим у морфологічному відношенні у порівнянні з його компонентами, взятими як окремі змінювані слова. Так, для іменних компонентів ідіоматичних інтенсифікаторів типовою є заборона на регулярне утворення числа. Семіотичні умови вихідної ситуації, зафіксовані у внутрішній формі, а отже, і в значенні цих ідіоматичних інтенсифікаторів, не допускають інтерпретацію форми множини. Відсутність множини (I'll eat my hats, like hell, like lightning and like shots) є наслідком семантичної стійкості даних ідіоматичних інтенсифікаторів.

Вільні словосполучення допускають проведення різних синтаксичних трансформацій, що видозмінюють їх синтаксичну форму або оточення. До числа таких трансформацій відносяться, наприклад, введення додатку до іменника, введення заперечення в дієслівне словосполучення, утворення підрядного означального речення до одного з компонентів словосполучення, утворення пасиву. Ідіоматичні інтенсифікатори виявляються непрозорими для цих трансформацій. Для фразеологічних ідіоматичних інтенсифікаторів є характерним високий ступінь синтаксичної стійкості, що виявляється у стабільному порядку компонентів фразеологізму. Однак при аналізі прикладів були виявлені випадки дистантного розташування компонентів фразеологічного ідіоматичного інтенсифікатора. У подібних прикладах такі випадки обмежуються лише оказіональними вклинюваннями, що, у свою чергу, є основним показником нарізноформленості фразеологічного ідіоматичного інтенсифікатора.

До основних оказіональних показників нарізноформленості фразеологічних одиниць відно-

сяться три типи структурно-семантичних перетворень: вклинювання, заміна і розрив. У ході аналізу прикладів з ідіоматичним інтенсифікатором нам вдалося виявити декілька випадків вклинювання. На думку О.В. Куніна, вклинювання є найважливішим показником нарізнооформленості фразеологічних одиниць, оскільки воно підкреслює здатність деяких з компонентів вступати у синтаксичні відносини з різними змінними елементами.

Розглянемо приклади:

1. *"Evelyn and Pandy were going round in perfect harmony, the pony's little legs going like oiled clockwork"* [7].

2. *"At it they went like five hundred houses on fire"* [5].

3. *"It was as late as all hell"* [6].

Вклинювання таких компонентів, як *oiled* ідіоматичних інтенсифікаторах *like clockwork*; *five hundred houses* ідіоматичних інтенсифікаторах *like a house on fire*, *ally* ідіоматичних інтенсифікаторах *ashell* показує, що компоненти ідіоматичного інтенсифікатора «є словами, які не втратили своїх лексичних значень, що актуалізуються в мові шляхом сполучення зі змінними елементами» [3, с. 73]. Якщо вираз з будь-яких причин вже став одиницею словника, він набуває тенденції поводитися як єдине ціле, що не допускає поелементної обробки.

А.Н. Баранов і Д.О. Добровольський вважають більш ошадливим зберігати ці вирази як цільні сутності, як одиниці лексики, не породжуючи їх щоразу в процесі комунікації [4]. У цьому твердженні досить ясно проглядається те загальне, що поєднує його з відомим визначенням нерегулярності у фразеології, запропонованим А.Д. Райхштейном: «Нерегулярність розуміється як відсутність правила, за яким міг би породжуватися і перетворюватися ряд мовних одиниць однотипного змісту і однотипної структури». Нерегулярність, насамперед, характеризується модель за якою утворені ІІ. Модель, за якою утворені такі ІІ, як: *like the devil*, *like hell*, *like shot*, *like old boots*, *as anything* тощо, являє собою модель неповного

компаративного звороту з союзами *like* і *as*. Ця модель хоча і регулярна, але на відміну від моделі, що породжує вільні сполучення слів, діє на певному узально-обмеженому матеріалі і не може служити правилом для вільного утворення нових ідіоматичних інтенсифікаторів.

Однак значимість вищезгаданих вклинювань для нашого дослідження не обмежується проблемами нарізнооформленості і стійкості. Також вартою уваги є семантика вклинювань. Всі три приклади демонструють явне посилення головної семантичної характеристики ідіоматичних інтенсифікаторів – їх інтенсивності. У першому прикладі бездоганність гармонії передається порівнянням не просто з годинниковим механізмом, а зі змазаним, тобто таким, що володіє ще більш високим ступенем властивості. В другому прикладі зростання інтенсивності досягається введенням кількісної оцінки: горить не один будинок, а цілих п'ятсот. Нарешті, в третьому прикладі інтенсивність зростає в результаті введення квантора все загальності *all*: не просто пекло, а все, цілком. Це – класичні способи збільшення інтенсивності.

Статусні характеристики ідіоматичних інтенсифікаторів сприяють саме таким вклинюванням, що семантично узгоджуються з прототипом. Таким чином, є всі підстави вважати, що функціонально-прагматична домінанта ідіоматичного інтенсифікатора полягає в їх призначенні як засобу іллокутивної семантики.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Підводячи підсумок варто підкреслити: по-перше, ідіоматичні інтенсифікатори у своєму розвитку досягають четвертого, заключного ступеня розвитку, на якому вони мають параметри, близькі до параметрів мовного знака, тобто мають досить самостійні структуру і значення. По-друге, головним, на нашу думку, аспектом розвитку ідіоматичних інтенсифікаторів як ідіоматичного знака є прагматичний аспект, матеріальним вираженням якого у ідіоматичній конфігурації є сукупна іллокутивна сила контексту ідіоматичного інтенсифікатора.

Список літератури:

1. Туранский И.И. Семантическая категория интенсивности в английском языке. Москва : Высшая школа, 1990. 172 с.
2. Сепир Э. Градирование. Семантические исследования. *Новое в зарубежной лингвистике*. Москва : Прогресс, 1985. Том 16. С. 43–78.
3. Кунин А. В. Английская фразеология (теоретический курс). Москва : Высшая школа, 1970. 344 с.
4. Баранов А. Н., Добровольский Д. О. Идиоматичность и идиомы. *Вопросы языкознания*. 1996. № 5. С. 51–64.
5. Thomas J. Watson T.J., Petre P. *Father Son and Co.: My Life at IBM and Beyond*. New York : Bantam Books, 1990. 468 p.
6. Priestley J.B. *Three Men in New Suits*. New York : International Publishers, Co., 1975. 170 p.
7. Shakespeare W. *The Rape of Lucrece. The Sonnets and Narrative Poems* / W. Shakespeare. London : David Campbell Publishers Ltd., 1992, pp. 131–197.

References:

1. Turanskyi, I.I. (1990). *Semanticheskaya katehoriya intensivnosti v anhliiskom yazyke* [Semantic category of intensity in English]. Moscow : Vysshaia shkola, 172 p. (in Russian)
2. Sepir, E. (1985). *Gradirovaniye. Semanticheskie issledovaniya* [Grading. Semantic research]. *New in Foreign Linguistics*. Moscow : Vysshaia shkola, vol. 16, pp. 43–78. (in Russian)
3. Kunin, A.V. (1970). *Anhliiskaya frazeolohiya (teoreticheskii kurs)* [English Phraseology (theoretical course)]. Moscow : Vysshaia shkola, 344 p. (in Russian)
4. Baranov, A.N., & Dobrovolskyi, D. (1996). *Idiomatichnost I idiomy* [Idiomatich and idioms]. *Questions of Philology*, no. 5, pp. 51–64. (in Russian)
5. Thomas, J., Watson, T.J., & Petre, P. (1990). *Father Son and Co.: My Life at IBM and Beyond*. New York: Bantam Books, 468 p.
6. Priestley, J.B. (1975). *Three Men in New Suits*. New York: International Publishers, Co., 170 p.
7. Shakespeare, W. (1992). *The Rape of Lucrece. The Sonnets and Narrative Poems*. London: David Campbell Publishers Ltd., pp. 131–197.